

ANTROPOGÉN JELLEGINDIKÁTOROK

...hogy élni tudjunk
a természet adta
lehetőségekkel

A TELEPÜLÉSI TÉRRENDSZER MINTÁZATÁNAK FELTÉRKÉPEZÉSE

ILLYÉS ZSUZSANNA – VARGA DALMA – CSŐSZI MÓNIKA – VASZÓCSIK VILJA –
TELEI MÓNIKA – KONKOLY-GYURÓ ÉVA

Magyar Tájökológiai Konferencia

Kisvárda, 2019. augusztus 29-31.

tájkarakter

a természet arcai

Dr Illyés Zsuzsanna

illyes.zsuzsanna@tajk.szie.hu

SZIE TTK

Tájvédelmi és tájrehabilitációs Tanszék

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

A települési tér, a beépítésekből kirajzolódó términtázat a TÁJ markáns és jellegzetes antropogén eleme.

A természeti és művelt tájban a beépítések kisebb-nagyobb foltjai változó mintázatot alkotnak.

A települési terek hierarchikus és funkcionális kapcsolatok alapján hálózatba szerveződnek és központokra – vonzáskörzetekre tagolhatók.

A beépített területek jellemző funkciói és fekvése szerinti három alaptípusa: a belterület, a kisüzemi mezőgazdasági műveléssel összefüggő beépítés (komplex terület) és az egyéb külterületi beépítés.

A térinformatikai vizsgálat a 2015 évi tájállapotot tükröző NÖSZTÉP alaptérkép téradat állományából készült.

Az országos út- és vízhálózat elemei utólagosan az értelmezést segítő kerültek a térképre.

A KSH népmozgalmi és lakásállomány települési adatai is feldolgozásra és beépítésre kerültek.

5 minterületen vizsgáltuk a települési tér történeti változását a IV. katonai felmérés és a jelenlegi helyzet adatainak összevetésével.

KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK MAGYARORSZÁG TELEPÜLÉSFÖLDRAJZI TAGOZÓDÁSA, 1922

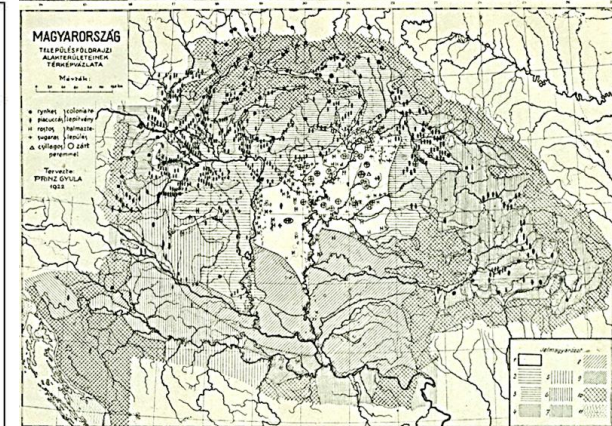
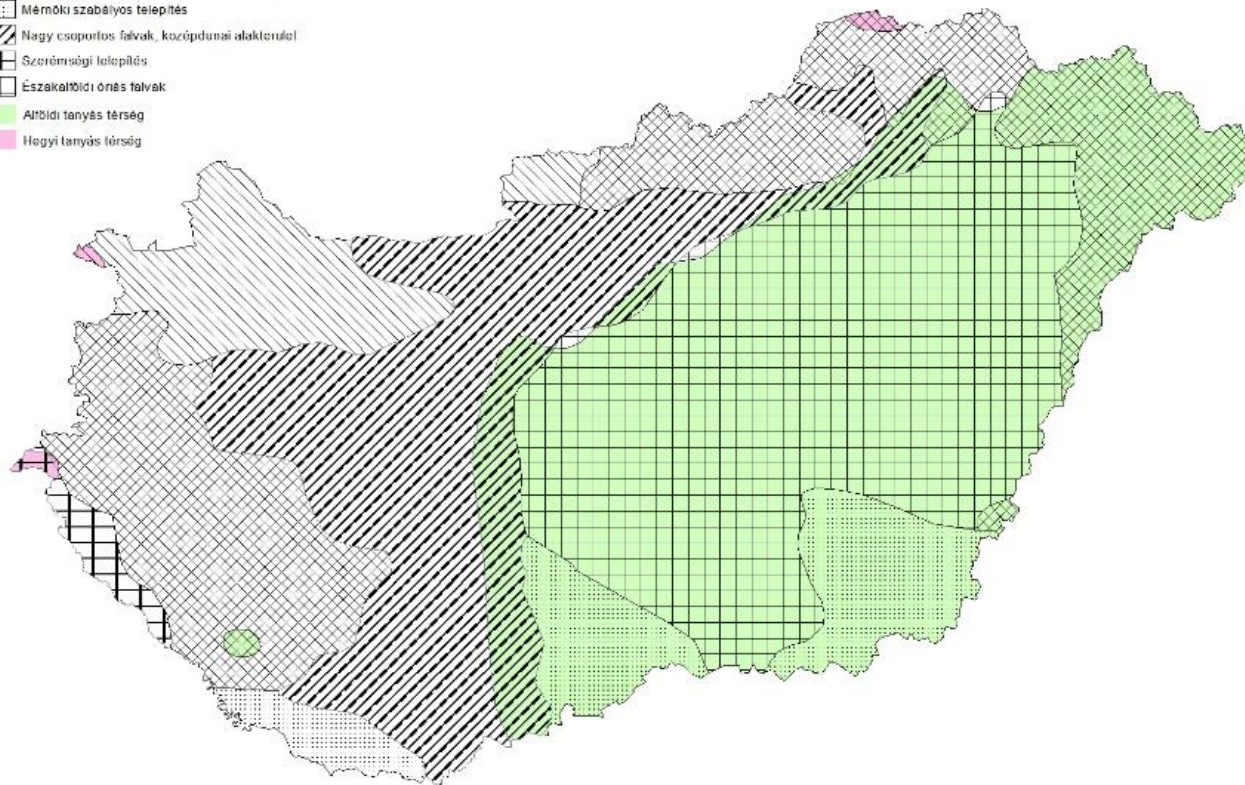
A természetvédelem országos programja.

Jelmagyarázat

Magyarország településföldrajzi kategóriái

- Kiseb csoportos, lobbnyire együtcs falvak
- Kiseb, főleg főlcás, szabályosabb falvak
- Mérmőki szabályos telepítés
- Nagy csoportos falvak, közpdunai alakterűel
- Szerőmségi telepítés
- Északalföldi órás falvak
- Alföldi tanyás térség
- Hegyi tanyás térség

Prinz Gyula településföldrajzi térképe,
1922

- Kiseb csoportos, lobbnyire együtcs falvak
- Kiseb, főleg főlcás, szabályosabb falvak
- Mérmőki szabályos telepítés
- Nagy csoportos falvak, közpdunai alakterűel
- Szerőmségi telepítés
- Északalföldi órás falvak
- Alföldi tanyás térség
- Hegyi tanyás térség

tájkarakter

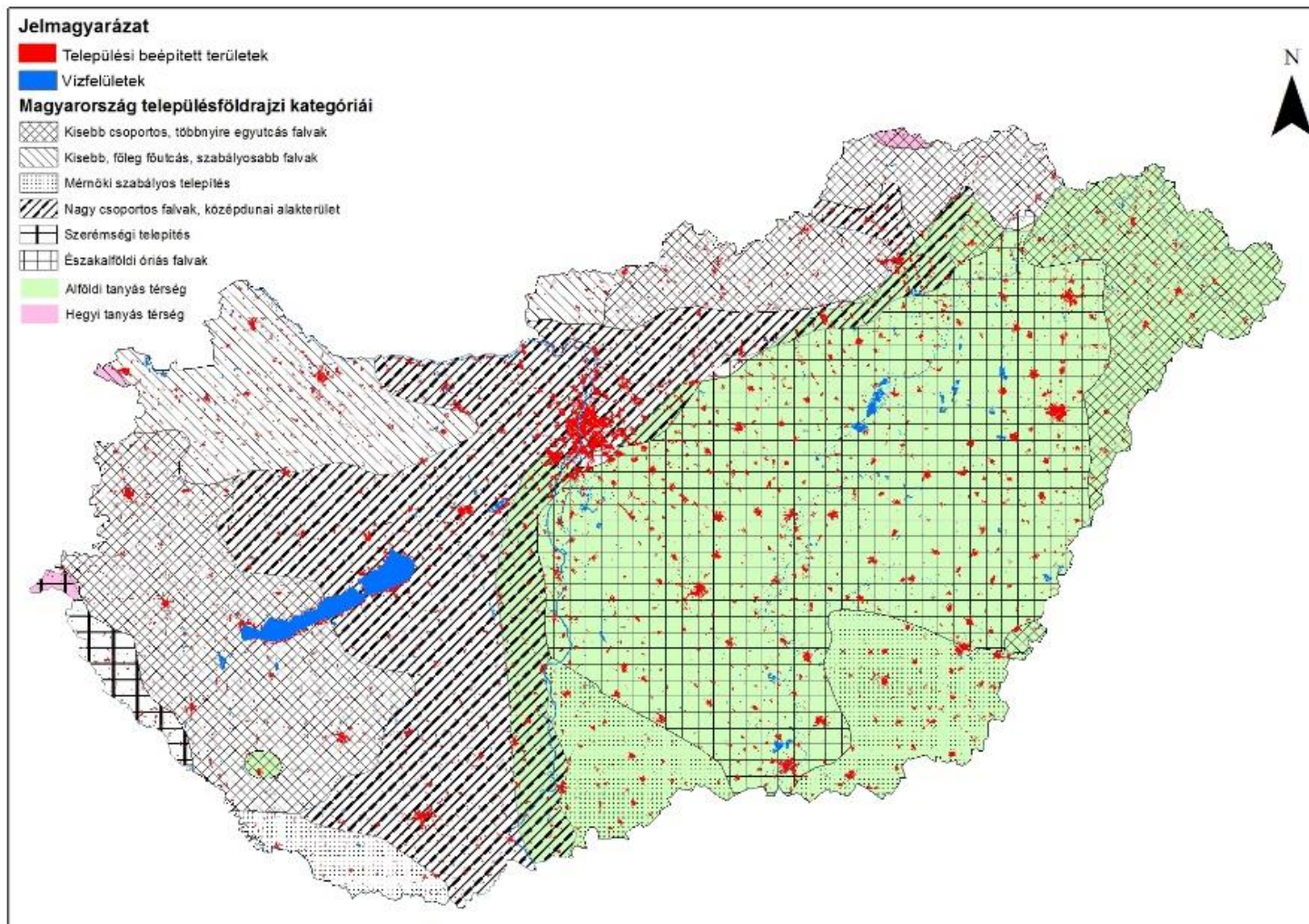
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

MAGYARORSZÁG TELEPÜLÉSI TÉRMINTÁZATA, 2019

A természetvédelem országos programja.

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

Beépítési területek alaptípusok és mérettartományok szerinti osztályozása

A típusok önálló és összetett mintázata alapján az ország települési tér karakter területeinek meghatározása

Fejlődési gócpontok, dinamikák vizsgálata, központi szerepkörű települési területek és agglomerációs zónák meghatározása (KSH adatok/60 év, CLC change 2012-2018) --- önálló szigetek, formációk

Sajátos jellegű települési területek meghatározása (Pl: vízparti települési terek) - önálló szigetek, formációk

Beépítési foltok tipizálása, csoportosítása a beépítési jelleg alapján (zöldfelületi és fásítotttsági aránya, szegélyek minősége, magasházak és alacsony beépítésű terek, ipari terek, ipari kolóniák jelenléte) – leíró indikátorok

5 történeti településföldrajzi értelemben különböző minterületen vizsgáltuk a települési tér történeti változását a IV. katonai felmérés és a jelenlegi helyzet adatainak összevetésével – leíró indikátorok

MAGYARORSZÁG BEÉPÍTÉSI FOLTJAINAK CSOPORTOSÍTÁSA

A természetvédelem országos programja.

Beépített terek nagyság szerinti kategóriái	Terület (ha)				
	Minimum	Maximum	Átlag	Sum (országos)	Foltszám - raszter (db)
Belterület					
1. csoport	0,027	48,28	3,89	50519,61	12989
2. csoport	48,09	484,39	133,93	203037,2	1514
3. csoport	484,71	1371,64	776,64	83101,98	107
4. csoport	1476,63	3564,97	2231,210	40161,69	18
5. csoport	3971,77	4050	4010,88	8021,77	2
6. csoport			31386	31386	1
Összesen			7156,55	416228,25	14631
Külterületi egyéb beépítés					
1. csoport	0,03	48,05	0,59	42328,72	71392
2. csoport	47,99	227,84	89,36	3038,4	34
Összesen			89,95	45367,12	71426
Komplex terület					
1. csoport	0,025	48,14	1,85	30026,03	16235
2. csoport	48,37	483,68	110,6	30856,46	279
3. csoport	953,05	1030,75	991,9	1983,8	2
Összesen			1104,35	62866,29	16516

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

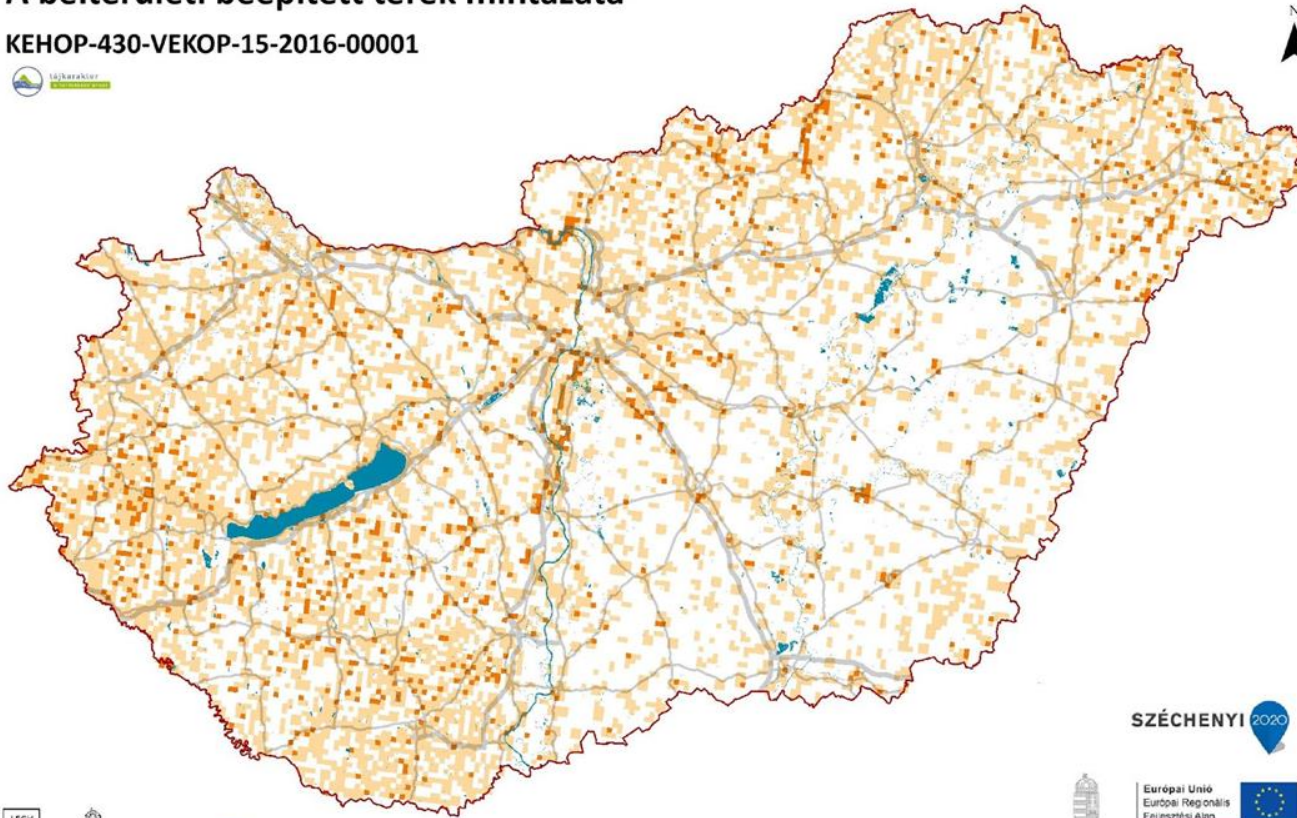

BELTERÜLETRE ESŐ BEÉPÍTÉSI FOLTOK

A természetvédelem országos programja.

A belterületi beépített terek mintázata

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

Közigazgatási határ

Vízfelület

Autópálya, autótűt és elsőrendű főúthálózat

Belterületi jellegű települési folt
(1400 ha alatti területű települési foltok) (db/4km²)

1-4

5-33

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

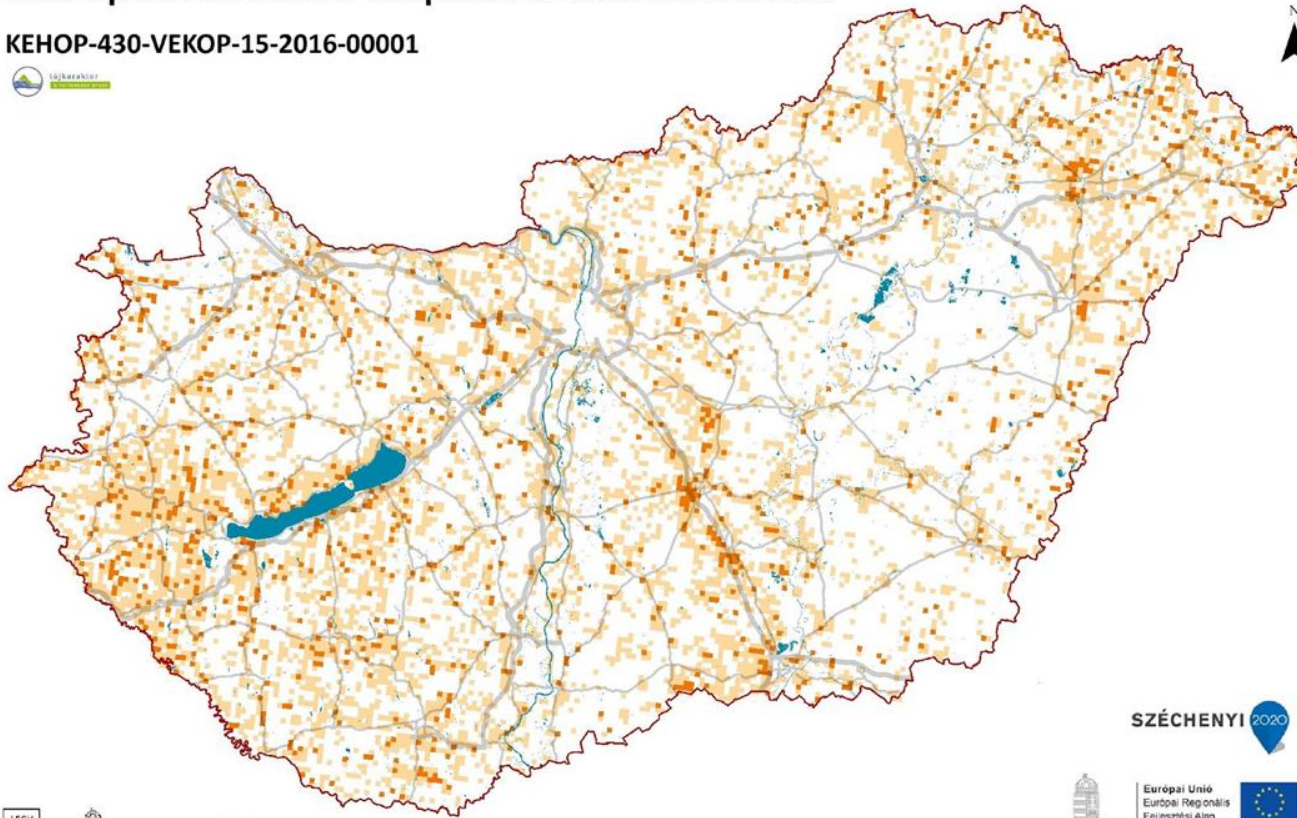
KOMPLEX TERÜLETEK BEÉPÍTÉSI FOLTJAI (KÜLTERÜLET 1)

A természetvédelem országos programja.

A komplex használatú beépített területek mintázata

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

- Közigazgatási határ
- Vízfelület
- Autópálya, autótűt és elsőrendű főúthálózat
- Kisparcellás mezőgazdasági termeléssel összefüggő beépített területek (db/4km²)
 - 1-4
 - 5-33

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

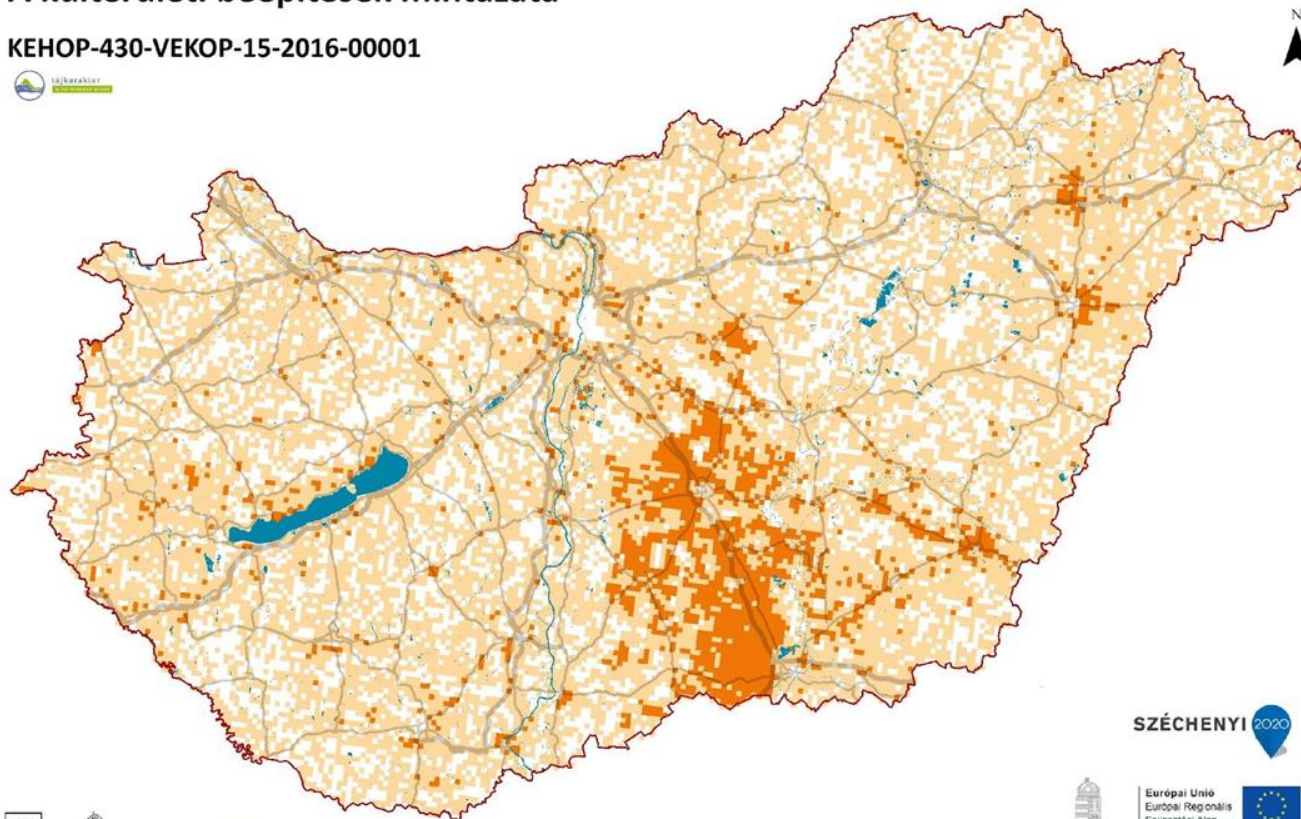
EGYÉB KÜLTERÜLETI BEÉPÍTÉSEK (KÜLTERÜLET 2)

A természetvédelem országos programja.

A külterületi beépítések mintázata

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

Közigazgatási határ

Vízfelület

Autópálya, autótűt és elsőrendű főúthálózat

Külterületen elhelyezkedő beépített terület (db/4km²)

1-10

11-43

SZÉCHENYI 2020

MTA

ÖKOLÓGIAI

KUTATÓRÖZPONT

MTA ATK TAKI

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

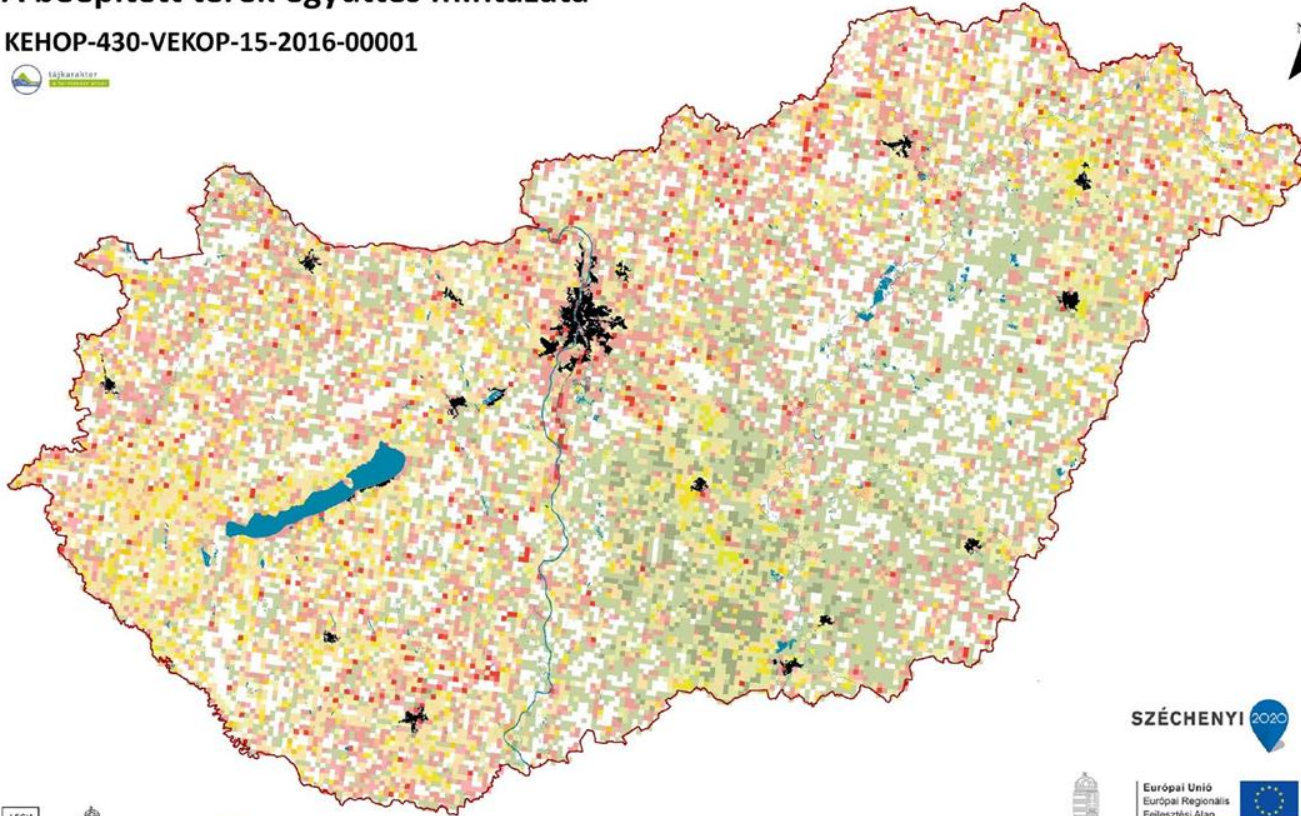

BEÉPÍTÉSI TÍPUSOK ÖSSZESÍTETT MINTÁZATA

A természetvédelem országos programja.

A beépített terek együttes mintázata

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

- Közigazgatási határ
- Központi települések
- Vízfelület
- Kisparcellás mezőgazdasági termeléssel összefüggő beépített területek (db/4km²)
 - 1-4
 - 5-33
- Belterületi jellegű települési folt (1400 hektár alatti területű települési foltok) (db/4km²)
 - 1-4
 - 5-33
- Külterületen elhelyezkedő beépített terület (db/4km²)
 - 1-10
 - 11-43

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

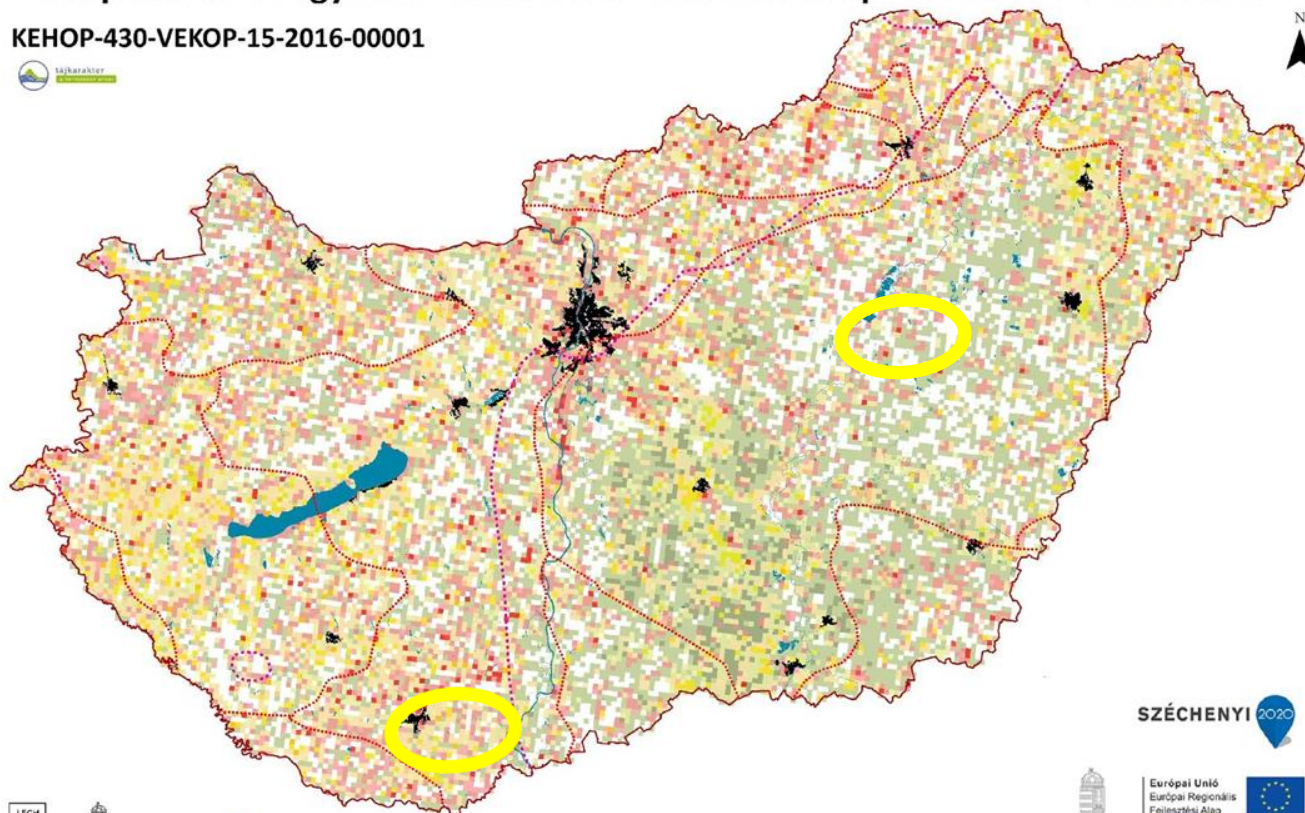
BEÉPÍTÉSI TÍPUSOK ÖSSZESÍTETT MINTÁZATA KLASSZIKUS TELEPÜLÉSFÖLDRAJZI HATÁROKKAL

A természetvédelem országos programja.

A beépített terek együttes mintázata a klasszikus települési alakterületi határokkal

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

— Közigazgatási határ

■ Központi települések

■ Vízfelület

--- Településföldrajzi alakterületek
határa (1922)

Kisparcellás mezőgazdasági
termeléssel összefüggő beépített
területek (db/4km2)

1-4

5-33

Belterületi jellegű települési folt
(1400 hektár alatti területű
települési foltok) (db/4km2)

1-4

5-33

Külterületen elhelyezkedő
beépített terület (db/4km2)

1-10

11-43

SZÉCHENYI 2020

MTA

ÖKOLÓGIAI

KUTATÓKÖZPONT

MTA

AGRIKULTURAI

KUTATÓKÖZPONT

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

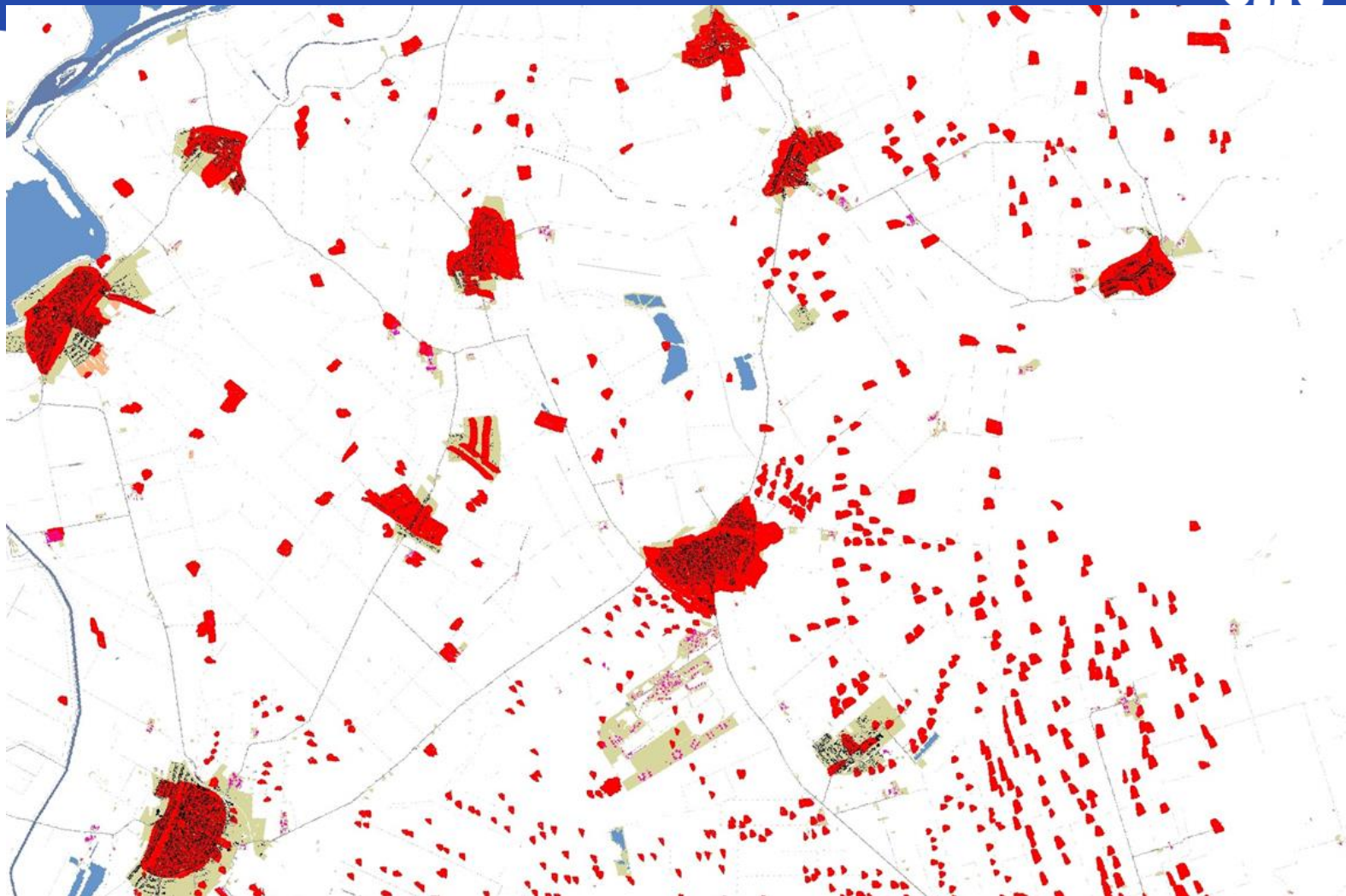

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

BEÉPÍTÉSEK VÁLTOZÁSA ABÁDSZALÓK KÖRNYÉKÉN

A természetvédelem országos programja.

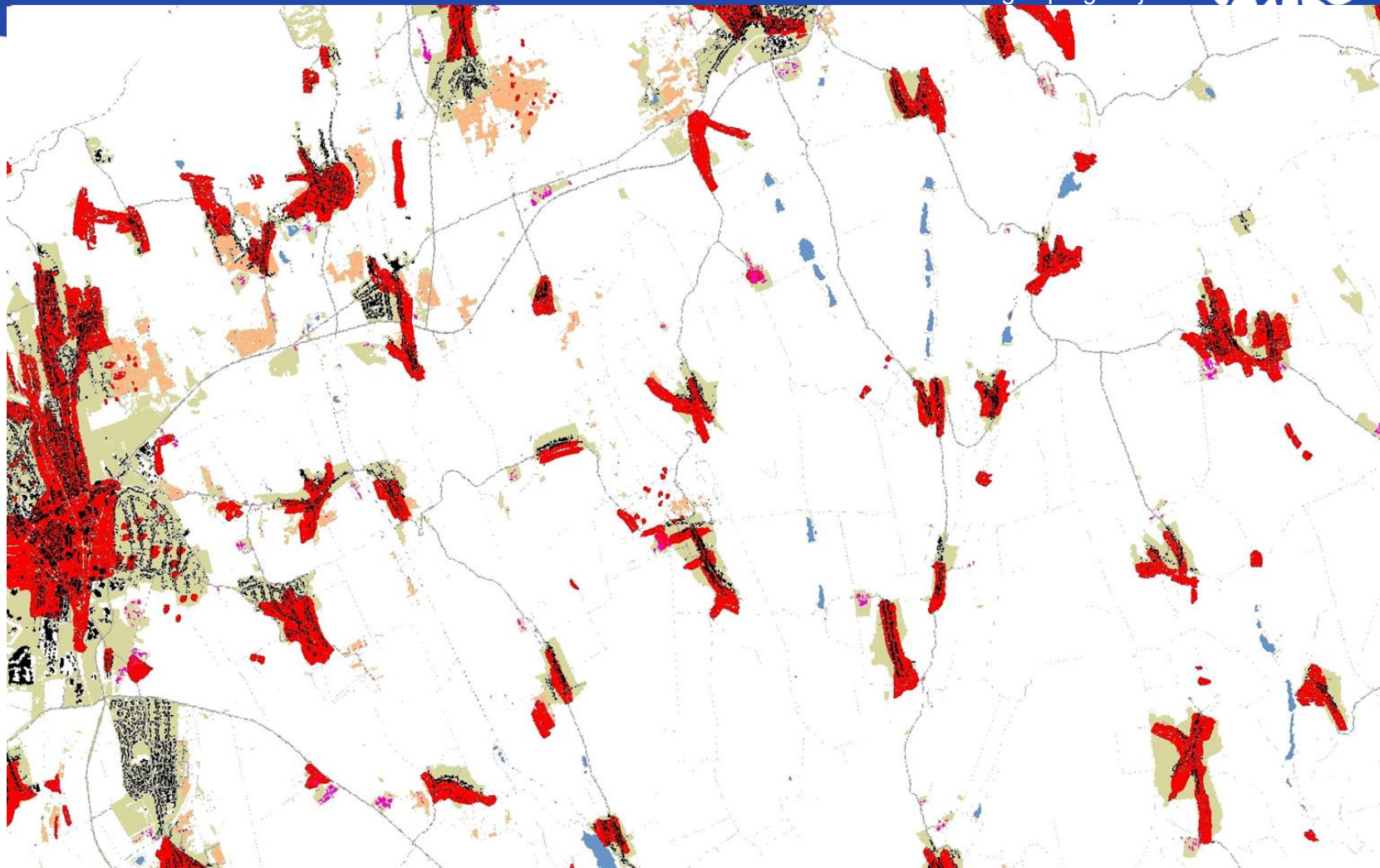
tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

BEÉPÍTÉSEK VÁLTOZÁSA PÉCS KÖRNYÉKÉN

A természetvédelem országos programja.

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

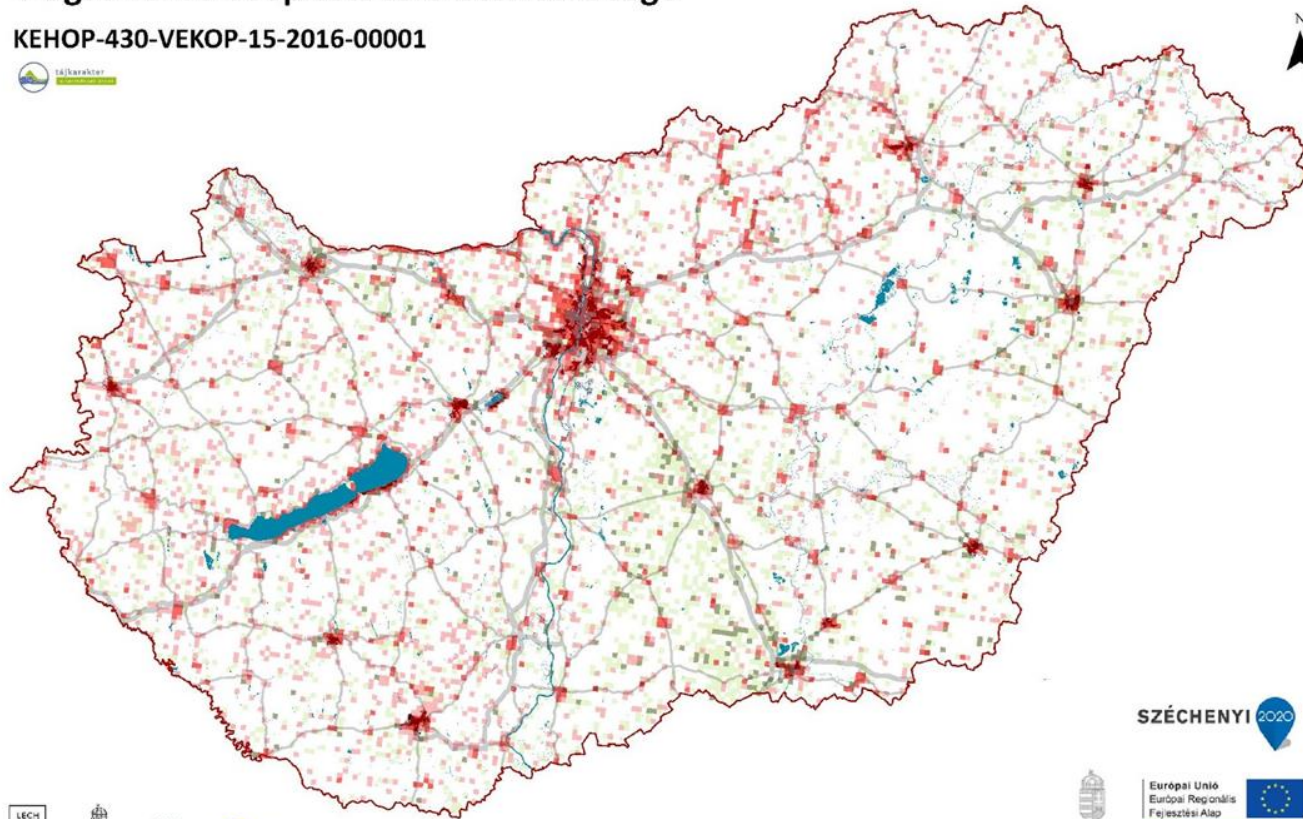

MAGASHÁZAS BEÉPÍTÉSŰ TERÜLETEK

A természetvédelem országos programja.

Magas házas beépített területek sűrűsége

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

- Közigazgatási határ
- Autópálya, autótút és elsőrendű főúthálózat
- Központi települések
- Vízfelület
- Belterület**
 - Szórványos (1-4 db/4km²)
 - Telepszerű (5-34 db/4km²)
- Külterület**
 - Szórványos (1-10 db/4km²)
 - Telepszerű (11-43 db/4km²)

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

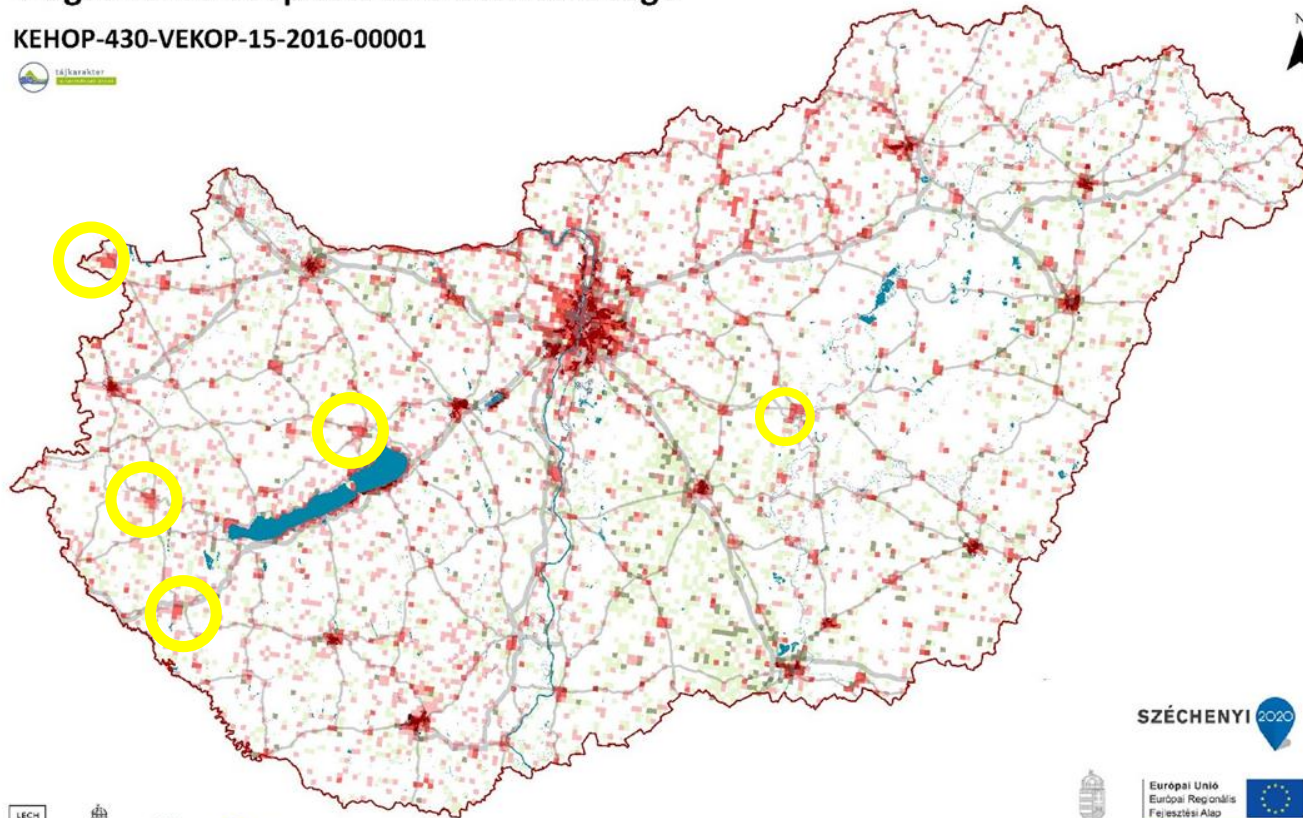

MAGASHÁZAS BEÉPÍTÉSŰ TERÜLETEK

A természetvédelem országos programja.

Magas házas beépített területek sűrűsége

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

- Közigazgatási határ
- Autópálya, autótűt és elsőrendű főúthálózat
- Központi települések
- Vízfelület
- Belterület
 - Szórványos (1-4 db/4km²)
 - Telepszerű (5-34 db/4km²)
- Külterület
 - Szórványos (1-10 db/4km²)
 - Telepszerű (11-43 db/4km²)

SZÉCHENYI 2020

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

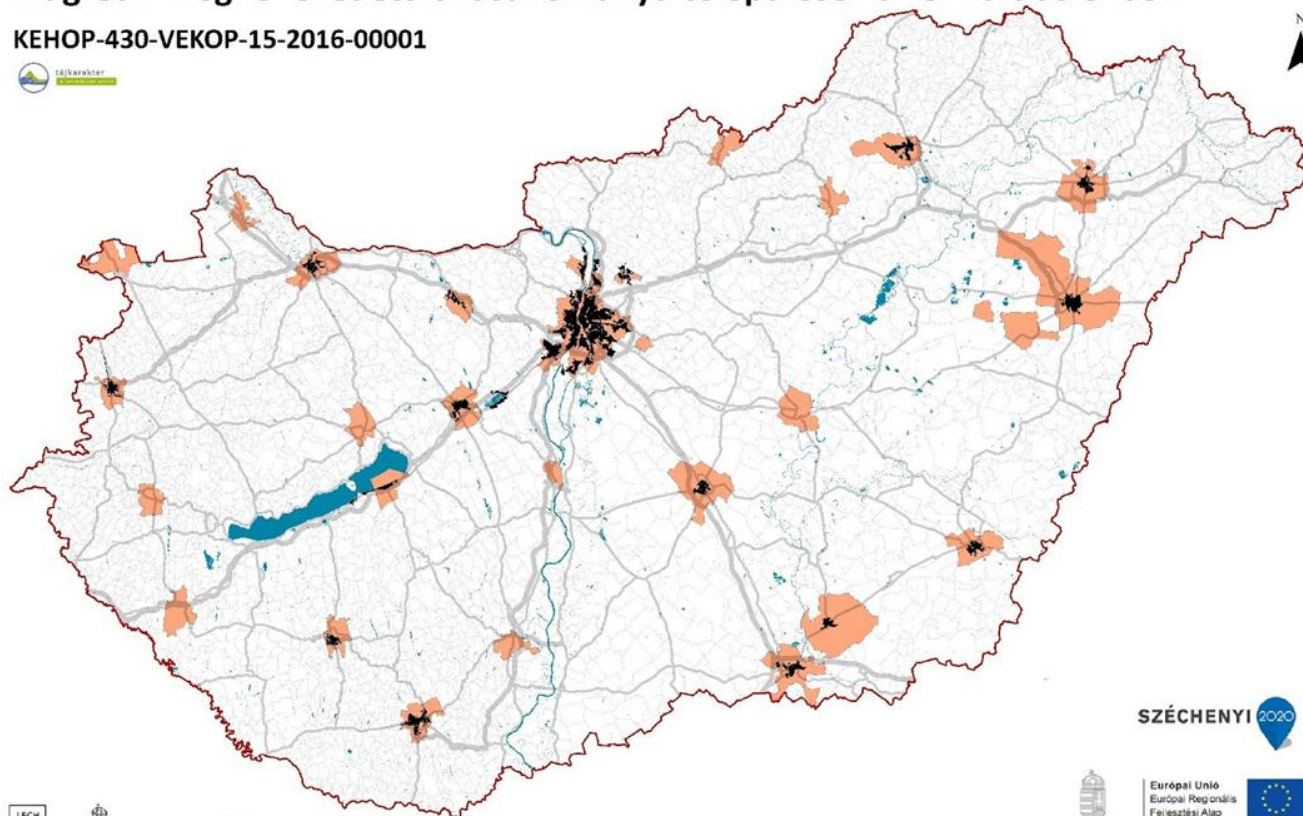
A LAKÁSÁLLOMÁNY NÖVEKEDÉS FŐ TELEPÜLÉSEI

A természetvédelem országos programja.

Kiugróan megnövekedett lakásállományú települések az elmúlt 60 évben

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

- Közigazgatási határ
- Autópálya, autótűt és elsőrendű főúthálózat
- Központi települési terület
- Vízfelület
- Kiugróan megnövekedett lakásállományú települések

SZÉCHENYI 2020

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

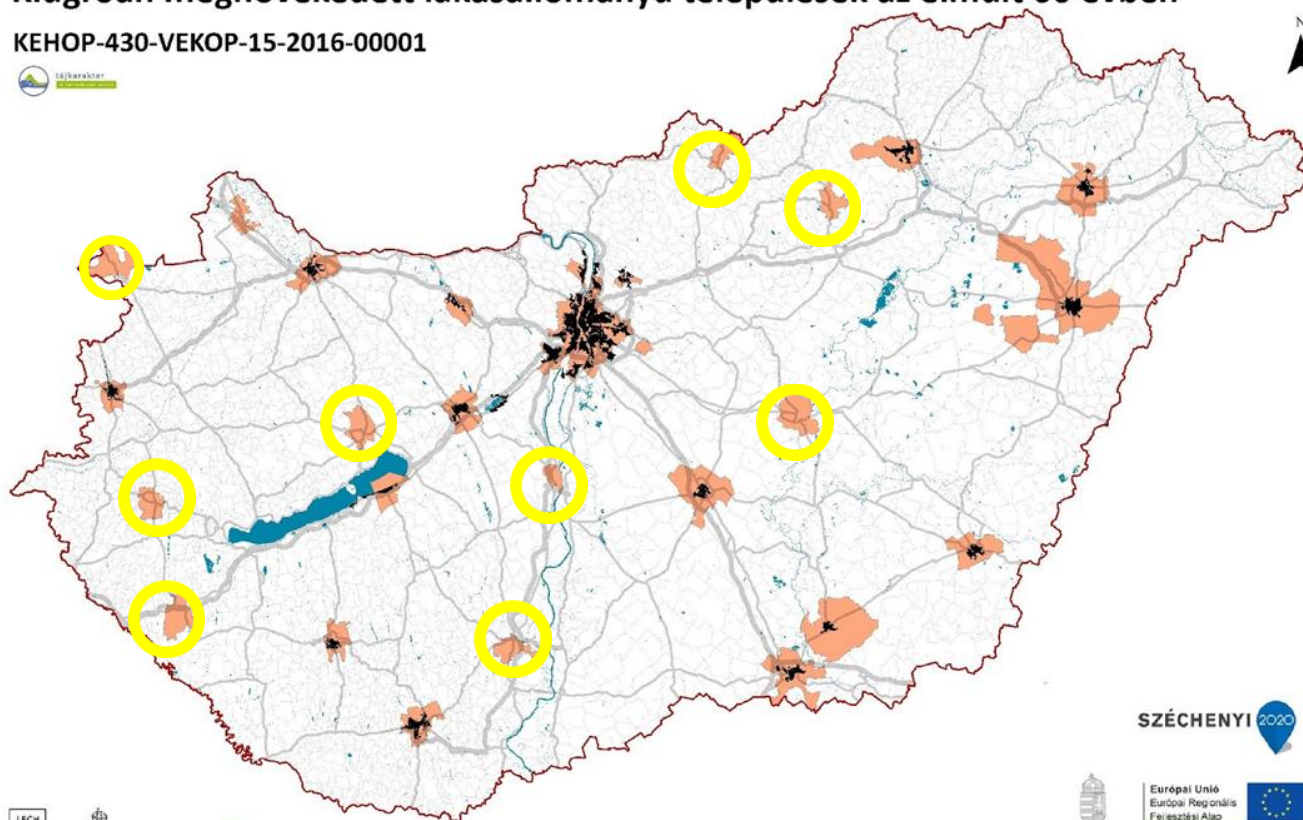
A LAKÁSÁLLOMÁNY NÖVEKEDÉS FŐ TELEPÜLÉSEI

A természetvédelem országos programja.

Kiugróan megnövekedett lakásállományú települések az elmúlt 60 évben

KEHOP-430-VEKOP-15-2016-00001

Jelkulcs

- Közigazgatási határ
- Autópálya, autótűt és elsőrendű főúthálózat
- Központi települési terület
- Vízfelület
- Kiugróan megnövekedett lakásállományú települések

SZÉCHENYI 2020

tájkarakter
a természet arcai

Természeti és táji értékek táji léptékű megőrzésének stratégiai megalapozása

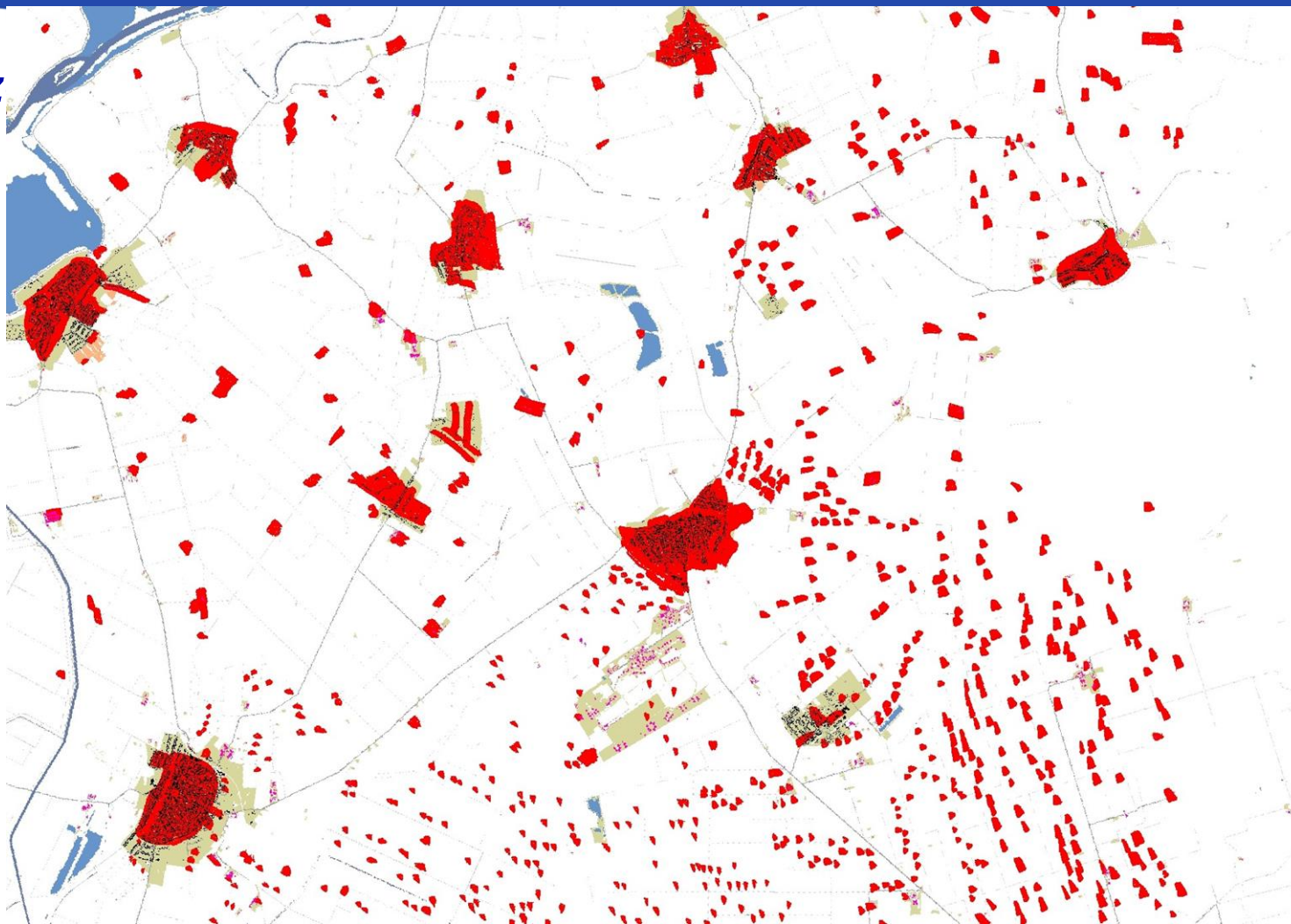
ÖSSZEFOGLALÁS

A természetvédelem országos programja.

Össz

elem?

ajkarakter
a természet arcai

Beépítési területek alaptípusok és mérettartományok szerinti osztályozása és sűrűségi elemzése alapján a beépítési területek országos karakter területei lehatárolhatók

Az egybefüggő beépítési tér mérete, a lakásállomány utóbbi 60 évben bekövetkezett változásának vizsgálata alapján 25-27 db jelentős mértékben magasházas beépítésű, központi szerepkörű folt lehatárolható le az országban.

Településföldrajzi értelemben különböző alakterületek eltérő településhálózati átalakulási folyamatokat mutatnak. Ez az oka hogy, annak ellenére, hogy az alakterületek tartalmi elemei, jellemzői megváltoztak, a korábban lehatárolt mintázati foltok ma is felismerhetők, referenciának tekinthetők

További elemzéssel kiszűrhetők

- ***agglomerációs zónák meghatározása (KSH adatok/50 év, CLC change 2012-2018)***
- ***sajátos jellegű települési területek meghatározása***
- ***a beépítési jelleg alapján eltérő, vagy hasonló települések(zöldfelületi és fásítottsági aránya, szegélyek minősége, magasházas és alacsony beépítésű terek, ipari terek, ipari kolóniák jelenléte)***

...hogy élni tudjunk
a természet adta
lehetőségekkel

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

tájkarakter
a természet arcai

A kutatás a KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001 számú projekt részeként,
az Agrárminisztérium koordinációjában valósul meg.

Közreműködő szervezetek:
Tájműhely Kft., Lechner Tudásközpont, Ormos Imre Alapítvány,
Meridián Alapítvány, Szent István Egyetem Természetvédelmi és
Tájgazdálkodási Intézet

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Regionális
Fejlesztési Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE